

Pagrindinės teisinės LGBT teisių apsaugos tendencijos Europos Sąjungoje 2008–2010 m.

Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos skyriaus „Lygybė“ 21 straipsnyje draudžiama diskriminacija dėl seksualinės orientacijos.

Bendroji informacija

2007 m. Europos Parlamentas paprašė Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūros (FRA) atlikti lesbiečių, gėjų, biseksualų ir translyčių asmenų (LGBT) diskriminacijos reiškinio tyrimą. 2008 m. FRA paskelbė pirmąją lyginamąją teisinę analizę homofobijos, transfobijos ir diskriminacijos dėl seksualinės orientacijos ir lytinės tapatybės Europos Sąjungoje klausimais. Šiame informaciniame biuletenyje apibūdinamos pagrindinės teisinės tendencijos, kurias FRA nustatė atlikdama naują teisinę analizę 2010 m.

LGBT socialinės padėties Europos Sąjungoje vertinimo ataskaita paskelbta 2009 m., daugiau socialinių tyrimų numatoma atlikti 2011 ir 2012 m.

Pagrindinės tendencijos

2008–2010 m. vyrausias pagrindines teises tendencijas atspindi dvi toliau pateiktos diagramos: 1 diagramoje pateiktos teigiamos ir neigiamos tendencijos, susijusios su pagrindinėmis problemomis, o 2 diagramoje parodyta LGBT teisių apsaugos ES valstybėse narėse teisinė sistema. Reikia pastebėti, kad daugelis ES valstybių narių nuo 2008 m. nesinėmė naujų teisinių priemonių LGBT teisėms apsaugoti.

Pastaba. Šioje apžvalgoje nenagrinėjamos situacijos, kai teisinių pokyčių arba naujų veiksmų šalyje nepastebėta. Todėl ji turėtų būti traktuojama tik kaip tendencijų, susijusių su nagrinėjamu laikotarpiu vykusių pokyčių, patikslinimas.

1 tendencija. Daugiausia teigiamų iniciatyvų teisės aktuose, susijusių su vienodo požiūrio taikymu laisvo judėjimo ir šeimos susijungimo srityje

„Šeimos nario“ sąvokos apibrėžtis teisės aktuose, kuriais į nacionalinę teisę perkeliama su laisvu judėjimu arba šeimos susijungimu susijusi ES teisė, jau išplėsta arba, kaip tikimasi, bus išplėsta septyniose ES valstybėse narėse – Austrijoje, Prancūzijoje, Vengrijoje, Airijoje,

Liuksemburge, Portugalijoje ir Ispanijoje. Vis dėlto trijose ES valstybėse narėse – Bulgarijoje, Estijoje ir Rumunijoje – atsirado neigiama tendencija – užsienyje sudaryta vienos lyties asmenų santuoka arba partnerystė laikoma negaliojančia ir todėl vienos lyties sutuoktiniams arba partneriams susijungti sunkiau. Šios tendencijos išryškina prieštarigus požiūrius į laisvą judėjimą ir vienos lyties asmenų šeimos susijungimą.

2 tendencija. Itin daug teigiamų iniciatyvų prieglobsčio teisės aktuose

Pastebėtas teigiamas aspektas yra tai, kad lesbietės, gėjai, biseksualai ir translyčiai asmenys pripažįstami kaip „speciali socialinė grupė“. Iš viso 23 ES valstybės narės (su šešiomis prisijungusiomis – Ispanija, Latvija, Lenkija, Malta, Portugalija ir Suomija) gali užtikrinti LGB, kaip persekiojimo aukų, apsaugą.

Atnaujintuose šios srities teisės aktuose taip pat pastebima neigiamos praktikos pavyzdžių – antai Čekijoje atliekamas vadinamasis falometrinis tyrimas, naudojamas kaip metodas nustatyti, ar asmuo iš tiesų yra gėjus.

3 tendencija. Teigiami ir neigiami poslinkiai susirinkimų laisvės srityje

Nors Bulgarijoje, Lenkijoje ir Rumunijoje pastebėta pažanga, Latvijoje ir Lietuvoje toliau susiduriama su kliūtimis bandant įgyvendinti teisę organizuoti „Pride“ renginius.

4 tendencija. Nežymus teisinės apsaugos nuo diskriminacijos dėl seksualinės orientacijos ir lyties tapatybės taikymo išplėtimas

Šioje srityje nustatyta nemažai teigiamų poslinkių. Čekijoje ir Jungtinėje Karalystėje (JK) išplėstas nediskriminavimo teisės aktų, apimančių nediskriminavimą dėl seksualinės orientacijos kitose nei užimtumo srityse, taikymas. Lyties tapatybės pripažinimo nepriklausomu pagrindu arba lyties diskriminavimo srityje teigiamų pokyčių pastebėta Čekijoje, Švedijoje ir JK.

Galiausiai reikėtų pastebėti, kad dviejų valstybių narių – Danijos ir Estijos – lygybės įstaigos į savo įgaliojimų sritį įtraukė diskriminacijos dėl seksualinės orientacijos klausimus.

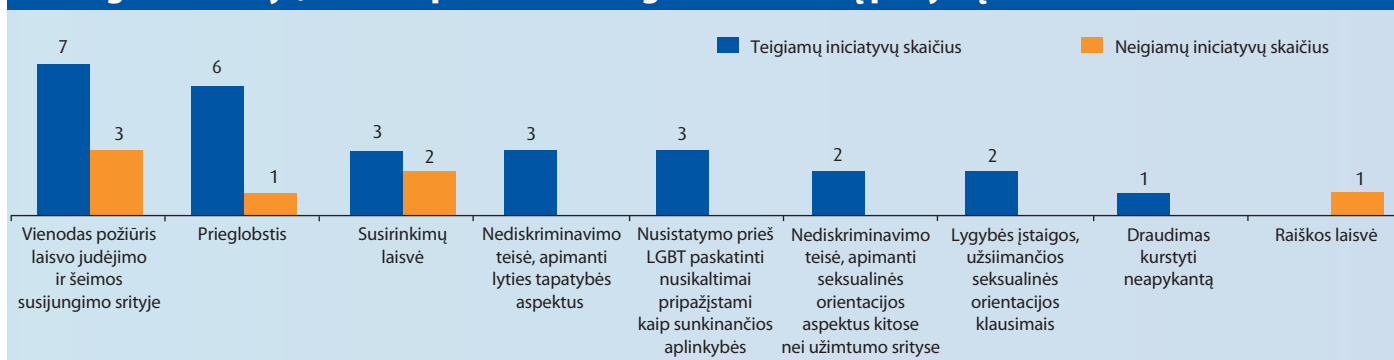
5 tendencija. Šiek tiek sustiprinta apsauga nuo piktnaudžiavimo ir smurto (neapykantą kurstančių kalbų ir neapykantos nusikaltimų)

Šiuo metu nėra jokio ES dokumento, kuriuo remiantis būtų galima imtis veiksmų kovojant su kalbomis ir nusikaltimais, paskatintais nusistatymo prieš LGBT. Nors nacionaliniu lygmeniu šioje srityje pažanga daroma itin lėtai ir netolygiai, teigiamų iniciatyvų atsirado Graikijoje, Lietuvoje, Slovėnijoje ir JK.

6 tendencija. Su raiškos laisve susijusios kliūtys

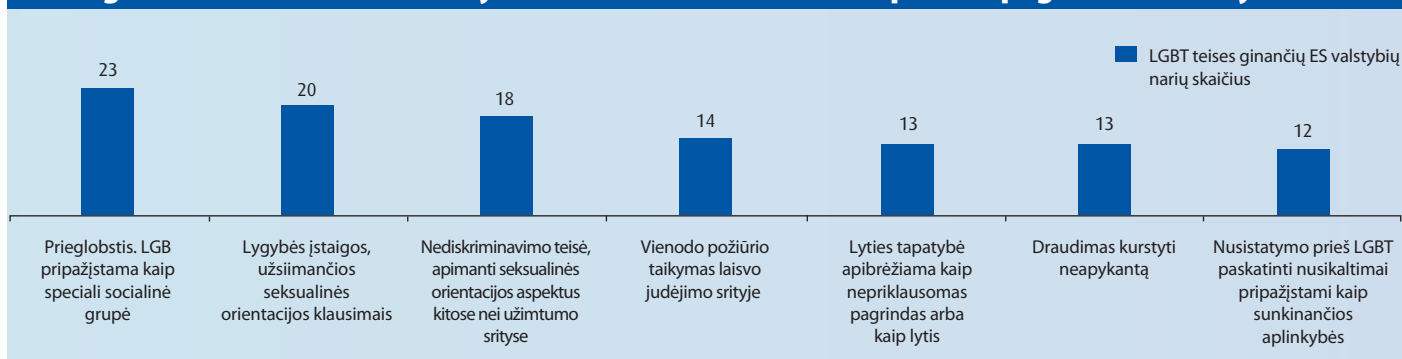
Vienintelė Lietuva draudžia skleisti informaciją, kuri galėtų būti laikoma „skatinančia“ homoseksualumą. Nemažai ES valstybių narių – Estija, Prancūzija, Vokietija, Nyderlandai, Ispanija, ir JK – kaip tik apsisprendė aktyviai skatinti visuomenę pripažinti LGBT.

1 diagrama. Sritys, kuriose pastebėta daugiausia teisinių pokyčių 2008–2010 m.

1 diagramoje matyti, kad daugiausia teigiamų ir neigiamų teisinių pokyčių nustatyta vienodo požiūrio į vienos lyties partnerius taikymo srityje įgyvendinant laisvo judėjimo ir šeimos susijungimo teisę. Kitos sritys, kuriose nustatyta daugiausiai teigiamų teisinių pokyčių, susijusios su prieglobsčio teise ir susirinkimų laisve (nors joms būdingi ir neigiami pokyčiai) ir translyčių asmenų apsaugos išaiškinimu įstatymuose dėl nediskriminavimo. Pastebėta teigiamų poslinkių, susijusių su teisės aktų dėl nediskriminavimo kitose nei užimtumo srityse platesniu taikymu, lygybės įstaigų įgaliojimais ir baudžiamąja teise. Vienas neigiamas poslinkis susijęs su raiškos laisve.

2 diagrama. LGBT teisės ES valstybėse narėse: 2010 m. teisinė padėtis pagrindinėse srityse

2 diagramoje matyti, kad LGBT teisių apsauga pagrindinėse tirtose srityse ES valstybėse narėse labai skiriasi. Mažėjimo tvarka pateikti duomenys parodo, kurioje srityje LGBT teisės ES valstybėse narėse apsaugotos geriausiai (išskyrus užimtumo sritį, kurioje visos ES valstybės narės numato teisinę apsaugą pagal Tarybos direktyvą Nr. 2000/78/EB).

Papildoma informacija:

FRA lyginamoji teisinė analizė „Homofobija, transfobija ir diskriminavimas dėl seksualinės orientacijos ir lytinės tapatybės pagrindu – 2010 m. atnaujinta informacija“ skelbiama internete: fra.europa.eu/fraWebsite/research/publications/publications_en.htm.

FRA veiklos LGBT teisių srityje apžvalga pateikta FRA interneto svetainėje: fra.europa.eu/fraWebsite/lgbt-rights/lgbt-rights_en.htm